

KREATIVNOST IN KREATIVNE TEHNIKE V SUPERVIZIJI

277

CREATIVITY AND CREATIVE TECHNIQUES IN SUPERVISION

Irena Borštnar, *dipl. organizator manager*

*Varstveno-delovni center Kranj, enota Šenčur, Delavska cesta 24, 4208 Šenčur
urania999@gmail.com*

POVZETEK

V začetnih poskusih učenja, postati supervizorka, in izvajanja supervizije sem bila vedno znova prevzeta nad povezanostjo kreativnosti in supervizije. Eden od načinov izražanja kreativnosti v superviziji je uporaba različnih kreativnih tehnik. V prispevku odgovarjam na vprašanje, v čem je njihova prednost in kaj ponujajo za delo v superviziji. Učenje v superviziji je največkrat predstavljeno s Kolbovim učnim procesom, ki spodbuja kreativnost v spoznavanju in spreminjanju ustaljenih navad, prepoznavanju lastnih odzivov ter krepi zmožnosti za spreminjanje utečenih vzorcev ravnanja. V tem procesu je strah pred uporabo kreativnosti odveč, a uporaba različnih kreativnih tehnik ne nadomesti besed, aktivnega poslušanja in empatije, ki so osnovna abeceda supervizijskega procesa. Supervizor in supervizant si pri učenju te abecede lahko učinkovito pomagata z lastno kreativnostjo in uporabo kreativnih tehnik. Z njimi lažje zaznavamo neizrečeno in prepoznavamo

stvari, za katere še nimamo miselnih vzorcev, in tako lažje najdemo kontakt s samim seboj.

KLJUČNE BESEDE: *kreativnost, ustvarjalnost, supervizija, kreativne tehnike v superviziji.*

ABSTRACT

During my initial attempts to become a supervisor and to implement supervision, I was always impressed by the connection between creativity and supervision. One of the ways of expressing creativity in supervision is the use of different creative techniques. The article provides answers to the questions on the advantages of such techniques and on their role in the supervision work. Learning in supervision is often presented with Kolb's learning process, which encourages creativity in understanding and changing entrenched habits, recognizing one's own reactions, and which enhances the ability to change established patterns of behavior. In this process, the fear of using creativity is superfluous, but the use of different creative techniques does not replace words, active listening, and empathy, which represent the alphabet of the supervision process. The supervisor and the supervisee can facilitate the learning of this alphabet with their own creativity and the use of creative techniques. They make it easier to perceive and to recognize the unspoken things which have not yet become thought patterns, and thus make it easier to establish contact with oneself.

KEYWORDS: *creativity, integration of creativity and supervision, creative techniques in supervision.*

KREATIVNOST OZIROMA USTVARJALNOST

V Britanski enciklopediji (Kerr, 2016) je kreativnost definirana kot »Sposobnost, da se ustvari nekaj novega, s pomočjo domišljije;

pridemo do nove rešitve problema, nove metode, naprave, objekta ali oblike.«

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2012) je kreativnost opredeljena kot lastnost kreativnega, ustvarjalnost.

Na mestu je razjasnitev uporabe izrazov kreativnost in ustvarjalnost. Angleški izraz (Grad, Škerlj in Vitorovič, 1995) *create* je preveden kot ustvariti, povzročiti. Tudi ostale izpeljanke *creation*, *creativenees*, *creativity* so prevedene kot *ustvarjanje* ali *ustvarjalnost*. Tako se je v vsakodnevni uporabi izraz *creativity* poslovenil v *kreativnost*, kar pa je enako kot ustvarjalnost. Izraza kreativnost in ustvarjalnost sta sinonima, ki se uporabljata izmenjaje in sta v podporo drug drugemu. Ko rečemo, da nekaj ustvarjamo, uporabljamo svojo kreativnost. Lahko pa tudi rečemo, da kreiramo s pomočjo lastne ustvarjalnosti. Slovenjenje tujih izrazov nastaja zaradi določenih zakonitosti (Bizjak Končar in Dobrovoljc, 2013):

- slovenjenje je uspešnejše, ko se beseda podomači že ob začetnih pojavitvah v slovenščini,
- slovenjenje je uspešnejše, če ni samo ene knjižne pomenske ustreznice,
- izraz je živ v krogih, ki ga dnevno uporabljajo, in je del dnevnega izrazja.

OPREDELITVE USTVARJALNOSTI

Temeljna teza, ki se postavlja ob ustvarjalnosti, je, da je ustvarjanje delovanje. Trstenjak (1981) navaja to kot naravno dejstvo ustvarjanja. Je izraz splošne človeške dejavnosti, ne pa posebna dejavnost, ki naj bi bila proces umetnikov in znanstvenikov. Navaja več avtorjev, ki vidijo ustvarjalnost v podobni luči (prav tam, str. 27):

- Frank Barron (1975, prav tam): »Ustvarjalnost je, nekaj novega priklicati v življenje.«
- J. C. Flanigan (1975, prav tam): »Ustvarjalnost se prikaže tako, da prinese nekaj novega k stvari.«

- N. E. Golovin (1975, prav tam): »Bistvena značilnost ustvarjanja je v tem, da prekaša prejšnje izkušnje in se jim v nekem obsegu zoperstavlja.«
- John E. Arnold (1958, prav tam): »Ustvarjalnost vsebuje tiste mentalne procese, v katerih je preteklo izkustvo kombinirano – navadno z nekaterimi spremembami – tako, da vzniknejo novi vzorci, novi načrti in nove ureditve, ki bolje zadostijo potrebam.«
- Brewster Ghiselin (1975, prav tam): »Ustvarjalni proizvod je tisti, ki je v trenutku, ko se prikaže v umu, nov, enkratni, brez specifičnega predhodnika.«

Srića (1999, str. 54) je opisal delovno opredelitev pojma kreativnosti:

- je lastnost, značilnost, ki je potrebna za odkrivanje in iskanje novih idej, takšnih, ki nam še niso znane;
- temelji na združevanju dveh ali več že znanih idej na način, da pridemo do nečesa novega, prej neznanega;
- povezana je z iznajdbo nečesa nepričakovanega, koristnega in uporabnega;
- izhaja iz razvijanja poznanih idej, da pridobijo dodano vrednost in postanejo koristnejše;
- stoji na iracionalnih temeljih in je povezana z intuicijo, navdihom in vizijo.

Csikstentmihalyi (1996, v Butler - Bowdon, 2011) navaja lastnosti kreativnega posameznika:

- Uspešni, kreativni ljudje posedujejo dve lastnosti: radovednost in motivacijo. Njihovo področje jih zanima, čista želja za doseganjem je odločilni faktor, tudi če so drugi boljši od njih.
- Kreativni ljudje upoštevajo svojo intuicijo, iščejo vzorce tam, kjer drugi vidijo kaos, in so sposobni povezati različna področja znanja.
- H kreativnosti posameznika pomaga kreativno okolje, ki sprejema njegovo kreativnost in jo ceni.

Kadar smo kreativni, izgubljam o pojem o sebi in v nas se pojavlja občutek, da smo del nečesa večjega (Butler-Bowdon, 2011).

Pečjak (1987) opredeli kreativnost kot nekaj, kar je drugačno, nenavadno, izven začrtanih okvirov, koristno, prilagojeno stvarnosti, kar preseneti. Vse to so kriteriji ustvarjalnosti, po katerih se presoja, kaj je kreativno. Ne glede na to, da se kreativnost kaže v vsakdanjem življenju na mnogo načinov, nobena opredelitev ne zadostuje. Kreativnost je miselni proces, ki zajema oblikovanje novih idej, pojmov, rešitev, novih povezav med že obstoječimi (Kreativnost, 2012). Temeljna teza, ki jo postavlja Trstenjak (1981, str. 16), je, da je ustvarjanje delovanje.

Hubert (2011) je opravila raziskavo na področju kreativnosti. Zanimalo jo je 5 mitov kreativnosti. Njene ugotovitve so bile: vsak povprečen človek je zmožen neke stopnje kreativnega dela, ljudje so najbolj kreativni, ko skrbijo za svoje delo in lahko razvijajo svoje sposobnosti, kreativnost zahteva čas, v katerem težavo spoznamo, in potem rešitve prihajajo kar same, kreativnost je povezana z veseljem in ljubeznijo do aktivnosti in dela, najbolj kreativni ljudje so tisti, ki imajo dovolj samozaupanja za izmenjavo mnenj in podatkov.

Pečjak (1989) navaja zgodovinarja Arnolda Toybeara, da je prvi znak propadanja družbe upadanje novih idej. Če to prenesem na posameznika, potem to lahko pomeni, da upadanje idej pomeni tudi upadanje sposobnosti posameznika. Ustvarjalnost je blokirana tudi tedaj, kadar posameznik doživlja napetosti, bojazni ali strah pred posledicami svojih dejanj.

Skupen imenoalec vsem opredelitvam ustvarjalnosti oz. kreativnosti je, da iz nečesa nastane nekaj novega, posebnega, drugega, docela novega, česar prej ni bilo. Poudariti je treba, da ustvarjalnosti ne moremo enačiti s produktivnostjo. Z ustvarjalnostjo koreniteje in močnejše izrazimo novost, ki je nastala, v nasprotju s prejšnjim stanjem (Trstenjak, 1981, str. 31).

KREATIVNE TEHNIKE

Izraz kreativne tehnike se tukaj nanaša na različne metode in pripomočke, ki se uporabljajo v superviziji. To so sistematični postopki ali poti, ki spodbujajo proces učenja v superviziji (Bogataj, 2004).

Rešitve problemov, s katerimi se srečujemo v superviziji, se velikokrat nahajajo izven polja lastnih izkušenj. Zato potrebujemo nove načine iskanja rešitev, ki jih najdemo s kreativnostjo in generiranjem novih znanj. Ob tem se ne opiramo na slučajnost, ampak pristopimo sistematsko z metodami, ki nam olajšajo iskanje novih rešitev. Uporaba kreativnih tehnik nam z usposabljanjem in izkušnjami znatno poveča učinkovitost najdenih rešitev (Kreativne tehnike kot orodja, 2011).

Vsakodnevne izkušnje kažejo, da se ljudje ob izvajanju neke zanimive kreativne tehnike počasi umirijo, sprostijo, telesne težave pa skladno z naraščanjem zanimanja in navdušenjem nad lastno ustvarjalnostjo in novo nastajajočim predmetom počasi izgubljajo intenziteto in včasih celo popolnoma izginejo. S pomočjo zanimivega ustvarjalnega dela človek lahko najde stik s svojim spontanim delom osebnosti, kjer se najgloblje občuti kot dobro človeško bitje. Globoko v vsakem človeku je večni vir modrosti in ustvarjalnosti, del, ki ga različne veje psihoterapevtskih šol in humanističnih znaniosti različno imenujejo, npr. C. G. Jung to imenuje SELF (notranje duhovno jedro); E. Berne spontani otrok, Halper notranji otrok, A. Lowen duhovno jedro, L. Hay pa višji jaz. Kadar ta vir ustvarjalnosti, življenjske energije, radosti in vitalnosti zakrijejo psihološke obrambe, nastaneta notranji konflikt in razdvojenost v željah, kar posledično blokira spontano delovanje (Gorup Špenko, 1998).

Vsako kreativno izražanje spodbuja človekovo ustvarjalnost, ki je človekova naravna sila in vodi v osebni razvoj. Skozi ustvarjalno delovanje združujemo intelektualno in telesno (voljno) dejavnost s pomočjo čustvovanja in doživljanja v novo kvalitativno obliko. Intelekt in znanje, ki ga pridobimo, ne ostane »mrtvo, naučeno znanje«, temveč ga oplemenitimo z doživljanjem in notranjim spoznanjem (prav tam).

Če želimo, da bodo kreativne tehnike učinkovite, morajo:

- v človeku vzbuditi interes, zanimanje, veselje;
- s pomočjo tega interesa v njem aktivirati voljne procese, delovanje;
- vsebovati lastnosti aktivnega prepuščanja (ne vemo točno, kaj bo nastalo, delujejo z vero, da bo nastalo nekaj dobrega, lepega, smiselnega).

Kreativno delo vzbuja asociacije, misli, občutke. Ti so lahko po običajni vrednostni sodbi tako imenovano »pozitivni« ali »negativni«. Vendar so v terapevtskem pomenu vsi občutki pomembni in dobri, še posebej pa je pomembno, da jih človek prepozna na zaznavnem nivoju. Zato smo, če se je človek zavedel nekaterih nezavednih vsebin, v vsakem primeru dosegli namen; ko prepozna nekatere misli, za katere dotlej ni vedel, da so del njega, je to že del poti zdravljenja, ob tem pa se spremeni tudi doživljajski nivo ob dogodkih, ki so mu povzročili določene zaznave. Ko se človek zave nekega problema, začne tudi iskati rešitve zanj (Gorup Špenko, 1998).

Kreativne tehnike moramo kombinirati s pogovorom, kjer lahko vsak na glas izrazi svoje misli, se jih tako še bolj zave ter dobi povratno informacijo od drugih članov skupine, s katero izmenja izkušnje.

Ne glede na to, da kreativne tehnike prispevajo k zavedanju problemov, pa nobena tehnika ne nadomesti empatičnega razumevanja in sprejemanja klientove situacije brez sodbe (Kadushin, 1985). Glavno orodje supervizorja sta še vedno jezik in pogovor in tudi v tem se kaže supervizorjeva ustvarjalnost. Pomembno se je zavedati, da je supervizor tisti, ki je v »službi supervizanta« (Lahad, 2002). To pomeni, da ne uporabljamo ničesar, kar ne pomaga supervizantu ali na kar se ne odziva; delovanje supervizorja je »h klientu usmerjeno«, potrebe in dobro počutje supervizanta so pomembnejše od tega, koliko kreativnih tehnik zna uporabljati supervizor.

Uporaba kreativnih tehnik nam med drugim omogoča tudi to, da se povežejo supervizantova in supervizorjeva kreativnost, sintetično mišljenje in izkušnje z obstoječim strokovnim znanjem. Omogočajo ustvarjanje povezovanja in izgradnjo simetričnega odnosa ter vrednosti oseb v tem odnosu. Z uporabo tehnik usmerimo supervizanta v samega sebe in s tem ne izpostavljam sebe

kot supervizorja, ki ve. Ob uporabi kreativnih tehnik resnično ne moremo predvideti, kateri del bo tisti, ki bo supervizantu pomenil premik v zaznavanju problema (Pregrad, 2004).

SUPERVIZIJA

Tako kot za kreativnost ni enotne definicije, tako je ni za supervizijo. A. Kobolt in S. Žorga (2000) v uvodnem delu navajata več pomenov supervizije:

- v vsakdanjem govoru pomeni nadziranje in je povezana z močjo in nadrejenimi;
- različne oblike in metode spremljanja, vodenja in svetovanja strokovnjakom pri njihovem praktičnem delu;
- pomeni pogled na naše delo z razdalje, kar omogoča novo, drugačno zaznavanje in razumevanje dogodkov;
- je posameznikova refleksija o lastnem delu, kar poklicno vidi, misli, čuti in dela z nekim namenom, da se zaveda lastnih miselnih in vedenjskih vzorcev ter delovanj in se tako zavestno odloča za spremembe;
- to je učna, razvoja in podporna metoda, ki omogoča posamezniku, da z lastnimi izkušnjami prihaja do novih spoznanj (poklicno in osebno), jih integrira v svoje delovanje in se tako razbremeni napetosti ter stresov.

Proces, ki poteka v superviziji, je učenje in razvoj skozi predelavo lastnih poklicnih izkušenj. Na posameznika vplivajo okoliščine, ki izhajajo iz povezovanja med njim in okoljem in se je nanje sposoben ustvarjalno odzivati. Dva od takih ustvarjalnih pristopov sta reflektiranje in osmišljanje izkušenj, kar je značilno za profesionalno supervizijo (Žorga, 2000).

Ker med posameznikom in okoljem obstajata dinamična interakcija in vpliv drug na drugega, je nenehno spreminjanje tega procesa lahko dober poligon za ustvarjalno delovanje posameznika. Predvideni ali nepredvideni dogodki v človekovem življenju povzročajo prijetne, a tudi neprijetne spremembe, ki lahko poleg

strahu in tesnobe prinašajo možnost za razvoj in osebnostno rast. Hopson (1981 v Žorga, 2000, str. 81) te dogodke razume kot dinamičen proces, ki sproži nek splošen vzorec odzivov in občutij ter jih lahko napovemo. To imenuje cikel prehajanja. Do prave spremembe pride šele takrat, ko se je posameznik sposoben soočiti z realnostjo in jo sprejeti. Proces se nadaljuje s preizkušanjem novih vzorcev, njihovega osmišljanja in dovršitve. Napredovanje skozi cikel prehajanja povzroči spremembo v zaznavanju sebe in okolja, v katerem posameznik živi (S. Žorga, 2000). V procesu supervizije lahko spoznavamo, odkrivamo in se učimo novih vzorcev v varnem okolju, kjer lahko izražamo svoja čustva, povezana s problemom, dvome in stiske ter spoznavamo lastno vlogo, ki smo jo imeli v določenem dogodku; iščemo nove, ustrežnejše načine poklicnega ravnanja in raziskujemo posledice možnih ravnanj, kar je kreativni, ustvarjalni del supervizijskega procesa.

Pri odraslih ugotavljajo, da največ učenja poteka na osnovi življenjskih izkušenj. Vsakdanje situacije omogočajo veliko možnosti za učenje, je pa res, da se ne učimo iz vseh izkušenj enako (Žorga, 2000). Ker je supervizija namenjena učenju na profesionalnem področju, to pomeni, da velik del izkušenj prihaja iz vsakdanjega dela in okolja, v katerem delamo.

Pečjak (1989) navaja, da izkušnje vplivajo na togost našega mišljenja. Pri majhnih izkušnjah je ustvarjalnost nizka, ker ni gradiva za obdelavo; pri srednji izkušenosti je ustvarjalnost največja; pri visoki izkušenosti pa ustvarjalnost zopet upade, ker se mislec lahko vrti v zaprtih krogih svojih izkušenj in starih vzorcev.

Kakor že opisano, supervizija prispeva k temu, da posameznik ne ostaja zaprt v starih krogih in vzorcih, saj spodbuja ustvarjalnost in jo lahko celo večja, ko omogoča sposobnost miselnega odmika.

PROCES UČENJA V SUPERVIZIJI

Osnovni namen supervizije je učenje skozi sistematično refleksijo lastne izkušnje. Zgolj zaznavanje izkušnje ni dovolj za njeno razumevanje, ampak ji morajo slediti procesi, ki omogočajo njeno obdelavo. S. Žorga (2002, str.23) navaja Kolbov (1984, prav tam) model

učenja, v katerem preko transformacije izkušnje pridemo do novega znanja in razumevanja.

Z definiranjem izkušnje, iskanjem in razlago vzrokov zanjo posameznik preko refleksije opazuje svoje ravnanje in se poskuša postaviti nad njim – ga ugledati z distance. Tako lahko s primerno interpretacijo izkušnje začne z razmišljanjem oz. spremenjenim mišljenjem gledati na izkušnjo ter iskati nove oblike vedenja in doživljanja, ki ga potem lahko v zadnji fazi učenja praktičnega eksperimentiranja integrira v svoje novo delovanje (Žorga, 2000). Na tem nivoju med abstraktno konceptualizacijo in aktivnim eksperimentiranjem je prostor za ustvarjalno delovanje. Tukaj se odvija kreativnost v iskanju novih rešitev, ki hkrati pomenijo miselni odmik od starih vzorcev in omogočajo prostor, kjer intenzivnost izkušnje ni obremenjena s starimi navadami in načini delovanja.

UPORABA KREATIVNOSTI V SUPERVIZIJI

Iz predstavljenega je razvidno, da imata učni proces v superviziji in kreativnost mnogo stičnih točk in nastajata na podoben način. To pomeni, da je supervizija s svojim načinom delovanja kreativen proces. V obeh primerih se ustvari nekaj novega, na drugačen način in to doprinese novo vrednost ustaljenim procesom.

Še eno podobnost med supervizijo in kreativnostjo najdemo v pomenu obeh besed. Če kreativnost pomeni, da iščemo rešitve izven okvira, da si razširimo pogled (*out of the box*), izraz supervizija nagovarja, da imamo »super pogled«, nadpogled na problem.

Srića (1999, str. 88) govori o samocenzuri, ki zavira kreativnost:

- Na rešitve problema gledamo z omejitvami znotraj prostora svojega običajnega razmišljanja.
- Rešitev je pogosto zunaj tistega, kar zaznamo kot problem-sko področje.
- Problem vidimo tako, kot ga želimo videti.
- Pričakujemo eno samo rešitev.
- Preveč se zanašamo na ustaljene rešitve in navade.

- V stvareh radi iščemo red, pravilnosti, zato ne iščemo »nepravilnih« rešitev.
- Probleme vidimo skozi očala kulturnih ali profesionalnih stališč.

Skozi prizmo Kolbovega učenja (Žorga, 2002) lahko vidimo, da iščemo odgovore na način, ki zmanjšuje samocenzuro, da smo torej kreativni v iskanju rešitve.

Znova poudarjam, da uporaba kreativnosti v superviziji ni nadomestek za teoretično razumevanje in ne preprečuje definiranja svetovalnih ciljev, ampak ponuja raznolikost pogledov na predstavljen problem. Uporaba kreativnosti omogoča, da se v primerih, ko zaidemo v slepo ulico, ali zaradi odpora do sprejemanja novih spoznanj lažje premaknemo naprej in dosežemo zadovoljiv rezultat (Lahad, 2002).

Bogataj (2004) navaja lastno izkušnjo, da se s prakso večja ustvarjalnost idej in širina metod ter tehnik, ki jih uporablja v supervizijah. Raznovrstne metode in tehnike so zanj pripomočki in orodja, ki jih supervizor uporablja pri svojem poslanstvu. To pomeni, da ima na razpolago paleto metod in tehnik, da se ustvarjalno loteva ozaveščanja in refleksivnega reševanja problemov, s katerimi se soočajo supervizanti. Tako kot se nikdar ne zaključi proces učenja, tako se število metod in tehnik, ki jih uporablja supervizor, vedno širi in s tem kaže na njegovo širino, ustvarjalnost in kreativnost.

PRIMERI KREATIVNIH TEHNIK

USTVARJALNE IGRE

V igri se sprosti komunikacija, pokažejo se problemi in spretni terapevt izrabi »material«, ki je nastal v igri, za nadaljnje ustvarjalno delo. Vsebina je nastala iz igre in ni umetno pogojena s strani terapevta, ima več vsebine, je bolj konstruktivna. Terapevt je v igri enakovreden udeleženec, vse izvaja enakopravno, tako tudi on postane učenec.

Predmete v igri lahko opazujemo, otipavamo, se z njimi pogovarjamo, skozi se učimo gledati v svet (Teslić, 1998).

Prednosti iger (Vogelnik, 1996), ki imajo po mojem mnenju pomembno vlogo tudi v superviziji:

- ustvarjanje kontaktov,
- ustvarjanje komunikacije,
- vzpostavljanje medsebojnih odnosov,
- medsebojno spoznavanje,
- sprejemanje različnosti med ljudmi,
- medsebojno sodelovanje,
- osebni – telesni kontakt,
- medsebojno vplivanje,
- spoznavanje sebe, sprejemanje sebe in drugega,
- spodbujanje razmišljanja, prožnosti mišljenja in dejanja,
- spodbujanje domišljije,
- spontano izražanje čustev,
- poslušanje drugega.

METAFORE

»Metafora je padli angel jezika, ki je tvegala svoje življenje, ko se je uprl ustaljeni in zakoreninjeni klasifikaciji sveta«. Je uporaba proti človekovi navadi, da stvari v svetu klasificira zgolj na podlagi dejstva, da se zdijo takšne, kakršne so. Z uporabo metafor poskušamo doseči, da bi popustili trdni prijemi utrjenih kategorialnih shem in preuredili »pohišstvo sveta«. Z razlago metafore pa se poskušamo prebiti do enega od smislov sveta. Smisel se najprej kaže v nejasnih obrisih in podobah, naposled pa si stojimo z njim iz oči v oči (Kante, 1996).

Metafora je implicitna primerjava, ki pritegne v kontekst nek tuj, nepoklican predmet. V njej ne primerjamo dveh predmetov, temveč gre za besedno igro, ki zajema dve ravni jezika. Ko pomen metaforično pripišemo subjektu, izgubi običajen obseg, ker pridobi novo intenzijo; lahko takšno, ki je nima v nobenem drugem kontekstu (prav tam).

Metafora je izraz znanja. Aristotel razlaga, da metafore ne moremo razumeti brez prepoznavanja podobnih ali sorodnih pojmov. Zaradi metafore nekaj, kar že dobro poznamo, pogledamo iz drugega zornega kota ali zagledamo v drugačni luči. Z uporabo metafore ustvarjamo povezave med različnimi idejami (konkretno in abstraktno). Metafora postane odlično kognitivno sredstvo, kadar želimo raziskati in razumeti nekaj abstraktnega, novega ali špekulativnega. Bolj kot je problem abstrakten, večja raznolikost metafor je potrebna (Tancig, 2010).

REKA ŽIVLJENJA

Ko se pogovarjamo o življenju, večkrat spontano uporabimo prispodobo življenjskega toka oz. reke. Običajno doživljamo, da naše življenje neprestano teče iz preteklosti, kjer smo pridobili veliko izkušenj, v prihodnost. Peter Nemetschek (Možina in Kramer, 2002) je uporabil prispodobo reke življenja z uporabo vrvi, na kateri klient z zavoji in postavitvami različnih simbolnih predmetov ponazarja različne dogodke v svojem življenju.

VIDEO POSNETEK

Ena od najboljših tehnik, ki spodbuja h kreativnosti, je snemanje srečanja, pa naj bo to srečanje skupinsko ali osebno. Kreativnost se kaže že s tem, da z ogledom nekega posnetka lahko dobimo veliko informacij. Vsakič, ko si znova ogledamo isti posnetek, najdemo kaj novega. Ogled posnetega srečanja je za vsakogar – tako supervizanta kot supervizorja – neskončen vir informacij o lastnem delovanju, medsebojnih odnosih in povezavah, opazovanju neverbalnih interakcij med udeleženci, odkrivanju sebe ... Naj bo supervizija skupinska, timska ali individualna, vedno je pogled posnetka zanimiva in učinkovita tehnika za odkrivanje sebe, drugih ali skupnih interakcij. Ob tej tehniki se lahko veliko učimo o telesni govorici, kar daje opazovanju še dodatno vrednost.

SKLEP

Kreativnost in supervizija sta skozi določeno prizmo razumevanja in gledanja močno povezani. Obe delujeta po zelo podobnih principih in vedno znova predstavljata izziv. Ob tem je uporaba kreativnih tehnik neskončna. Ni smiselno ločevati tehnik, ki so uporabne v skupinah, od tehnik, ki bi bile primerne samo za osebno svetovanje. Tobias Brochner (1972) navaja Freudovo odkritje, da se individualna psihologija zelo malo razlikuje od skupinske: »Nasprotje med individualno in socialno psihologijo množic, ki se nam na prvi pogled zdi pomembno, ob globljem preudarku izgubi ostrino ... V našem duševnem življenju nastopajo drugi ljudje kot vzor, objekti in nasprotniki, zato je individualna psihologija hkrati tudi socialna v tem razširjenem, toda povsem upravičenem smislu« (Freud, 1940, v Brocher, 1972, str. 23).

Prednost uporabljanja različnih tehnik je v tem, da tehniko, ki jo zelo učinkovito uporabimo v individualnem svetovanju, lahko prenesemo (seveda nekoliko prirejeno) tudi na skupino in ob tem odkrivamo še zakonitosti medsebojnih odnosov in skupinske dinamike.

Ne moremo z gotovostjo trditi, da je neka tehnika primerna samo za eno ali drugo obliko svetovanja. Učinkovitost neke tehnike je bolj odvisna od kreativnosti supervizanta in supervizorja, njegovega znanja in pripravljenosti enega in drugega za uvide, ki jih z neko tehniko lahko razkrivamo.

Uporaba kreativnih tehnik v superviziji in svetovanju predstavlja lahko velik izziv. Če smo kot supervizorji na začetku poti, je nabor poznavanja le-teh majhen. Soočeni smo tudi s pomanjkanjem znanja o tem, kdaj je kakšna tehnika primerna in kaj želimo z njo doseči.

Zavedati se moramo, da nobena tehnika ne more nadomestiti uspešne besedne komunikacije in uporabe jezika. Možnost uporabe kreativnih tehnik je smiselna predvsem takrat, ko so kak uvid, odkrivanje ali spoznavanje novega otežkočeni ali zaustavljeni. Z uporabo kreativnih tehnik pomagamo sprožiti proces opisovanja, spoznavanja, odkrivanja in potem razumevanja.

Ob uporabi različnih tehnik je najbolj zanimivo, da je nemogoče dati enoznačna navodila, ki bi bila vsem enako jasna. Tudi to je pokazatelj, da smo ljudje različni in da je vsak v svojem delu ustvarjalen na svoj način. To pomeni, da vsak posameznik s svojim ustvarjalnim mišljenjem uporablja neko tehniko na način, ki njemu daje odgovore v okviru razumevanja, ki ga v danem trenutku zmore. Zato je pomembno, da pri uporabi namenimo dovolj časa razlagi, opisovanju in podajanju doživljanja ob uporabi posamezne tehnike. Ob tem je pomembno, da se ne vrednoti razlaga posameznika.

Pri uporabi kreativnih tehnik je nesmiselno vztrajati, če nekdo ne želi sodelovati. Naj bo njegov razlog kakršenkoli, tudi to je neka izkušnja, iz katere se lahko posameznik nekaj nauči ali uvidi. Iz tega sledi, da moramo pustiti, da sam najde svoj način, kako lahko sodeluje in kakšen je njegov prispevek. Če je nekomu nekaj težko, lahko najde svoj način izražanja, od katerega bo imel največ. Vse ugotovitve, spoznanja in uvide lahko usvoji kot rezultat lastnega spoznavnega procesa, ki se mu je ob tem mogoče odvijal. Vsak svoje ugotovitve interpretira sam in jih ponotranji tako, kot mu je dano. Ostali lahko prispevamo le s svojimi spoznanji in izkušnjami, ki pa jih doživljamo sami in ne namesto drugih.

Da bi lahko kompetentno uporabljali kreativne tehnike, je nujno, da imamo lastno izkušnjo, kako je določena tehnika delovala na nas in kako smo jo doživljali. To ne pomeni, da je učinek pri vseh enak, je pa to osnovni način, da se počutimo dovolj usposobljeni, da na srečanjih ponudimo uporabo kake kreativne tehnike.

LITERATURA

- Bizjak Končar, A. in Dobrovoljc, H. (2013). Pridobljeno s <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/svetovalnica/slovenjenje-izraza-make-up#v>.
- Bogataj, B. (2004). Metode in tehnike v posameznih fazah supervizij-skega procesa. V A. Kobolt (ur), *Metode in tehnike supervizije* (str. 257–276). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Brocher, T. (1972). *Skupinska dinamika in izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Butler-Bowdon, T. (2011). *50 klasika psihologije*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

- Gorup Špenko, S. (1998). Umetniške in kreativne tehnike – ustvarjalni proces, ki vodi v psihofizično zdravje in osebno rast. V Letni posvet delovnih terapevtov Slovenije (8; 1998; Bled). *Delovna terapija in kvaliteta življenja = Occupational therapy and quality of life/VIII. Letni posvet delovnih terapevtov Slovenije, Bled*, 16., 17 in 18. april 1998 (str: 81–85). Ljubljana: Zbornica delovnih terapevtov Slovenije.
- Grad, A., Škerlj, R. in Vitorovič, N. (1995). *Veliki angleško-slovenski slovar – English Slovene Dictionary*. Ljubljana: DZS.
- Hubert, R. (2011). 5 mitov kreativnosti. Pridobljeno s <http://www.saop.si/poslovne-informacije/kariera-755/motivacija-komunikacija-in-zdrava-kariera/5-mitov-kreativnosti/>.
- Kadushin, A. (1985). *Supervision in Social Work*. New York: Columbia University Press.
- Kante, B. (1996). *Metafora in kontekst*. Ljubljana; Jutro.
- Kerr, Barbara (2016). Creativity. Encyclopaedia Britannica. School and Library subscribes. Povzeto na spletu 12.5. 2016.
- Kobolt, A. in Žorga, S. (2000). Supervizija – beseda z več pomeni. V A. Kobolt in S. Žorga, *Supervizija: proces razvoja in učenja v poklicu* (str. 15–50). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kreativne tehnike kot orodja (2011). Pridobljeno s http://www.isn.si/Kreativne_tehnike.pdf.
- Kreativnost (2012). Pridobljeno s <http://hr.wikipedia.org/wiki/Kreativnost>.
- Lahad, M. (2002). *Creative supervision: the Use of Expressive Arts methods in Supervision and Self-supervision*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, cop. 2000.
- Možina, M. in Kramer, M. (2002). Reka življenja: prikaz modela sistemske družinske terapije po Petru Nemetscheku. V *Dialog: zbornik Prvih študijskih dnevov Slovenske krovne zveze za psihoterapijo*, 8.–9. junij 2001, Rogla, Slovenija (str. 56–65). Maribor: Slovenska krovna zveza za psihoterapijo.
- Pečjak, V. (1987). *Misliti, delati, živeti ustvarjalno*. Ljubljana: Državna založba.
- Pečjak, V. (1989). *Poti do idej*. Ljubljana: samozaložba.
- Pregrad, J. (2004). Primjena metafora, kreativnih i ekspresivnih tehnika u superviziji. V M. Ajdukovič in L. Cajvert (2004).

- Supervizija u psihosocialnom radu* (str. 209–252). Zagreb: Društvo za psihološko pomoč.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2012). Pridobljeno s http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=kreativnost&hs=1.
- Srića, V. (1999). *Ustvarjalno mišljenje*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Tancig, S. (2010). *Metafore, kognitivni procesi in kognicije*. Neobjavljeno delo (zapisi predavanja Kognitivni procesi v profesionalnem razvoju).
- Teslić, T. (1998). Ustvarjalne igre kot sestavni del skupinskega dela. V Letni posvet delovnih terapevtov Slovenije (8; 1988; Bled). *Delovna terapija in kvaliteta življenja = Occupational therapy and quality of life/VIII. Letni posvet delovnih terapevtov Slovenije, Bled, 16., 17 in 18. april 1998* (str: 86–92). Ljubljana: Zbornica delovnih terapevtov Slovenije.
- Trstenjak, A. (1981). *Psihologija ustvarjalnosti*. Ljubljana: Slovenska Matica.
- Vogelnik, M. (1996). *Likovnost v skupini in umetnostna terapija: priročnik za ustvarjalno dožemanje in uporabo oblik in barv za vsakogar*. Koper: Vita.
- Žorga, S. (2000). Razvoj in učenje v superviziji. V A. Kobolt in S. Žorga, *Supervizija: proces razvoja in učenja v poklicu* (str. 79–118). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Žorga, S. (2002). Razvojno-edukativni model supervizije. V S. Žorga (ur.), *Modeli in oblike supervizije* (str. 15–48). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.